

بررسی وضعیت روند تحصیلی دانشجویان رشته پزشکی مقطع علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی همدان در طی پنج سال تحصیلی

نویسندگان: دکتر رسول یوسفی مشعوف^۱، مسعود سعیدی جم^۲

خلاصه

به منظور بررسی توصیفی و تحلیلی وضعیت آموزشی دانشجویان رشته پزشکی، روند تحصیلی و آموزشی شش دوره از دانشجویان مقطع علوم پایه شامل ورودیه‌های ۱۳۷۳-۱۳۶۸ (مشمول بر ۵۰۷ دانشجو) مورد بررسی و مقایسه قرار گرفت. روش نمونه‌گیری به صورت سرشماری بوده و اطلاعات لازم از بایگانی آموزش دانشگاه گردآوری شده و با استفاده از آمار توصیفی و نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که از شش دوره دانشجویان مورد مطالعه، وضعیت تحصیلی سه دوره اولیه یعنی ورودیه‌های ۱۳۶۸ لغایت ۱۳۷۰ به طور نسبی مطلوبتر از سه دوره بعدی یعنی ورودیه‌های سالهای ۱۳۷۱ لغایت ۱۳۷۳ بوده است. دانشجویان با بالاترین میانگین کل دروس تخصصی (۱۴/۷) متعلق به ورودیه‌های ۱۳۶۸ بوده و پائین ترین میانگین (۱۳/۵۲) به ورودیه‌های ۱۳۷۲ تعلق داشته است. وضعیت نمرات دروس پایه و عمومی دانشجویان همچنان در خصوص دوره قبلی بهتر از دوره های بعدی بوده است. وضعیت میانگین نمرات دانشجویان در دروس مربوط به رشته های فیزیولوژی، آناتومی تنه، آناتومی سر و گردن، بافت شناسی و ایمنی شناسی از سال تحصیلی ۱۳۶۸ لغایت ۱۳۷۳ بطور نسبی سیر نزولی داشته است، اما میانگین نمرات دروس انگل شناسی، قارچ شناسی، پاتولوژی عمومی و آناتومی اندام از روند بهتری برخوردار بوده است. میانگین نمرات در دروس بیوشیمی، زبان تخصصی و میکروب شناسی دارای نوسانات بیشتری بوده است. در مورد ارتباط خصوصیات دموگرافیک و چگونگی وضعیت تحصیلی دانشجویان، نتایج نشان داد که در مجموع دانشجویان دختر، مجرد و جوانتر در مقایسه با دانشجویان پسر، متأهل و مسن تر، از میانگین نمرات بهتری در دروس تخصصی و عمومی برخوردار بوده اند.

کلید واژه: دانشجویان پزشکی، وضعیت آموزشی، مقطع علوم پایه

مقدمه:

یکی از ارکان ضروری و اجتناب ناپذیر بهبود کیفیت نظام آموزشی به ویژه در دانشگاه ها، ارزیابی مداوم و مستمر وضعیت روند تحصیلی دانشجویان در مقاطع مختلف آموزشی می باشد. بررسی توصیفی و تحلیلی وضعیت آموزشی دانشجویان در طول تحصیل و مقایسه فشارهای ناشی از کمبود نیروی انسانی پزشکی در سالهای اول تاسیس، پذیرش دانشجویان را به شدت افزایش داد، به طوری که این افزایش بیش از اندازه و در بعضی از سالها دور از انتظار برنامه ریزان و مسوولان آموزش پزشکی بوده، به علاوه هر سال بین ۱۰ تا ۴۰ درصد حتی میانگین نمرات اکتسابی دانشجویان در دوره های مختلف می تواند در تدوین برنامه آموزشی بهتر، ارتقاء کیفیت آموزشی و نهایتاً در اصلاح و بهبود کارایی مسوولین مربوطه موثر باشد (۱، ۲، ۳). با تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سال ۱۳۶۵ به دلیل

۱- استادیار گروه پاتوبیولوژی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی همدان
۲- عضو هیئت علمی گروه انگل شناسی و قارچ شناسی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی همدان

جدول ۱ - توزیع فراوانی مطلق و نسبی معدل دانشجویان بر حسب میانگین کل دروس تخصصی و عمومی

سال ورود	میانگین کل دروس تخصصی و عمومی		فراوانی		انحراف معیار
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۶۸	۱۴/۷۵	۶۹	۱۳/۶	۱/۵۷	
۶۹	۱۴/۹۶	۶۱	۱۲/۰۳	۱/۶۷	
۷۰	۱۴/۴۶	۸۹	۱۷/۵	۱/۲۸	
۷۱	۱۳/۹۷	۸۵	۱۶/۷	۱/۴۱	
۷۲	۱۳/۸۷	۱۰۳	۲۰/۳	۱/۹۸	
۷۳	۱۴/۲۴	۱۰۰	۱۹/۷	۱/۲۲	
جمع کل	۱۴/۳۱	۵۰۷	۱۰۰	۱/۵۸	

بیش از ظرفیتهای اعلام شده دانشجویان جدید به دانشگاهها راه یافتند (۴). در فاصله تحصیلی ۵۹-۵۸ تا ۶۴-۶۳ تعداد دانشکده های پزشکی از ۷ دانشکده به ۱۷ افزایش پیدا کرد و با تاسیس وزارت بهداشت، درمان و با تصویب شورای گسترش دانشگاهها، در سالهای تحصیلی ۶۴-۶۳ تا ۷۴-۷۳ تعداد آنها به ۳۴ دانشکده پزشکی رسید (۵).

چنانچه ملاحظه می شود تعداد دانشجویان پزشکی و گروه پزشکی در سالهای اخیر به صورت غیر قابل تصویری افزایش یافته است و روند پذیرش دانشجویان در تمام سالهای بعد از انقلاب، مخصوصاً در سالهای ۶۸ تا ۶۸ سیر صعودی داشته است. افزایش کمی دانشجویان بدون در نظر گرفتن بهبود کیفیت آموزش و کسب مهارتهای لازم می تواند اثرات نامطلوبی در جامعه پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی به جای گذارد، لذا بررسی دقیق وضعیت تحصیلی دانشجویان و ارزشیابی مستمر و پیگیری روند آموزشی آنها امری است ضروری و متولیان و مسوولین آموزشی جامعه پزشکی وظیفه خطیری را در این خصوص به عهده دارند.

با بررسی های اولیه صورت گرفته در خصوص دانشجویان ورودیهای ۱۳۶۸ به بعد در رشته پزشکی این دانشگاه علیرغم وضعیت نسبتاً مطلوب پایه تحصیلی (معدل دیپلم متوسطه)، نمرات اعلام شده دانشجویان در برخی دروس اصلی و تخصصی پایه و میانگین ترمی آنها نسبت به سالهای قبل سیر نزولی داشته است. با توجه به این موضوع، در این پژوهش سعی شده است وضعیت روند تحصیلی شش دوره از دانشجویان در مقطع علوم

پایه به طور دقیق مورد بررسی و توصیف قرار گیرد. روش کار: این پژوهش از نوع توصیفی - مقطعی می باشد. جامعه مورد پژوهش را شش دوره تحصیلی دانشجویان رشته پزشکی مقطع علوم پایه ورودیهای ۱۳۶۸ لغایت ۱۳۷۳ مشتمل بر ۵۰۷ نفر تشکیل می دهد. روش نمونه گیری به صورت سرشماری بوده و کلیه شش دوره به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند. در این پژوهش متغیر وابسته معدل ترمی دانشجویان (میانگین دروس تخصصی و عمومی هر نیمسال تحصیلی، متغیر مستقل سال ورودی دانشجویان و متغیر زمینه شامل سن، جنس، وضعیت تاهل، نوع سهمیه، معدل کتبی و نوع دیپلم متوسطه می باشد. پرسشهای پژوهش سعی دارد ارتباط بین متغیرهای معدل ترمی باسال ورود و متغیرهای زمینه ای را بررسی نماید.

اطلاعات مربوط به متغیرهای زمینه ای نیز از طریق پرسشنامه عمومی که دانشجویان در هنگام ثبت نام اولیه تکمیل می نمایند، بدست آمد. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات استخراج شده از نرم افزار آماری SPSS استفاده گردید و برای تنظیم جداول توزیع فراوانی مطلق و نسبی از آمار توصیفی استفاده گردید. نتایج حاصله از این بررسی فقط در این جمعیت صدق نموده و بنابراین اطمینان مربوطه صد در صد می باشد.

نتایج:

نتایج حاصله در ارتباط با اهداف این پژوهش، بیانگر این مسئله است که روند وضعیت تحصیلی دانشجویان نسبت به سال ورود آنها تفاوت قابل ملاحظه ای نشان نمی دهد، اما میانگین کل دروس تخصصی و عمومی دانشجویان دوره های قبل (ورودیهای ۷۰-۶۸) به طور نسبی بهتر از دوره های بعد (ورودیهای ۷۳-۷۱) بوده است.

(جدول ۱). بالاترین میانگین کل دروس تخصصی (۱۴/۷) به ورودیهای ۱۳۶۸ اختصاص داشته و پائین ترین میانگین (۱۳/۵۲) مربوط به ورودیهای ۱۳۷۲ و

اطلاعات مربوط به متغیرهای وابسته و مستقل از طریق کارنامه دانشجویان موجود در بایگانی خدمات ماشینی اداره آموزش دانشگاه گردآوری گردید و

می باشد. وضعیت نمرات دروس پایه و عمومی دانشجویان در کل بهتر از نمرات دروس تخصصی آنها بوده و وضعیت میانگین کل دروس تخصصی و عمومی دانشجویان همچنان در خصوص دوره های قبلی بهتر از دوره های بعدی می باشد (جدول ۱). بالاترین میانگین کل دروس تخصصی و عمومی (۱۴/۹۶) مربوط به ورودیهای ۱۳۶۹ و کمترین آن

میانگن (۱۴/۹۱) در مقایسه با میانگین دانشجویان متاهل (۱۳/۷۱) از موقعیت بهتری برخوردار بودند.

در ارتباط با وضعیت روند تحصیلی دانشجویان با سهمیه های مختلف، بیشترین تعداد واحد مورد پژوهش مربوط به سهمیه مناطق با توزیع فراوانی نسبی ۵۹/۱٪ و بعد از آن سهمیه ایشارگر ۳۰/۶٪ و کمترین تعداد مربوط به سهمیه

علیرغم پائین تر بودن معدل دیپلم (۱۴/۹۲) از میانگین بهتری (۱۴/۴۶) در دروس تخصصی و عمومی در طول تحصیل دانشگاهی برخوردار بوده اند. در پاسخ به پرسش دیگر این پژوهش در خصوص میزان توزیع دفعات مشروطی دانشجویان در مقطع علوم پایه نسبت به سال ورودی آنها در طی سالهای ۷۳-۱۳۶۸، نتایج بدست آمده در این مطالعه گویای این مطلب است که تعداد دفعات مشروطی در سالهای تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ بطور قابل ملاحظه ای (به ترتیب ۲۶/۳٪ و ۳۶/۶٪) افزایش پیدا کرده است. نتایج بدست آمده در این بخش نشان می دهد که وضعیت روند تحصیلی واحد مورد پژوهش در سالهای ۷۰-۱۳۶۸ بهتر از وضعیت تحصیلی ورودیهای ۷۳-۱۳۷۱ بوده است.

دانشجویان با کمترین دفعات مشروطی مربوط به ورودیهای سال تحصیلی ۱۳۶۹ (۷/۸٪) و بیشترین دفعات مشروطی مربوط به ورودیهای سال تحصیلی ۱۳۷۲ (۳۶/۶٪) می باشد.

در خصوص همبستگی دفعات مشروطی و نوع سهمیه دانشجویان، بیشترین تمرکز فراوانی مربوط به سهمیه ایشارگر و مناطق و کمترین آن به سهمیه آزاد و سپس بورسیه و مناطق محروم تعلق دارد. در ارتباط با پایه تحصیلی و وضعیت مشروطی، دانشجویان با دیپلم

آزاد با فراوانی نسبی یک درصد می باشد. دانشجویان با بالاترین میانگین دروس تخصصی و عمومی (۱۵/۰۱) به سهمیه مناطق اختصاص دارد و دانشجویان با پائین ترین میانگین (۱۳/۲۴) به سهمیه ایشارگر تعلق دارد (جدول شماره ۴). در ارتباط با نوع دیپلم و معدل دیپلم کتبی گرچه میانگین معدل دیپلم دانشجویان با رشته تجربی (۱۵/۲۴) پذیرفته شده بالاتر از سایر رشته های دیپلم بوده است، اما دانشجویان با رشته دیپلم ریاضی

(۱۳/۸۷) به ورودیهای ۱۳۷۲ اختصاص دارد.

توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب سن، جنس و وضعیت تاهل در جداول شماره ۲ و ۳ نشان داده شده است. در ارتباط با خصوصیات دموگرافیک و معدل درسی واحد مورد پژوهش، دانشجویان با بالاترین میانگین کل دروس تخصصی و عمومی (۱۴/۹۳) در طول هشت نیمسال تحصیلی صرفاً به گروه سنی ۱۹-۱۵ سال تعلق دارد و دانشجویان با کمترین میانگین (۱۲/۷۱) متعلق به گروه سنی ۳۵ به بالا می باشد. از نظر جنسیت واحد مورد پژوهش، زنان از میانگین نمرات بهتری (۱۴/۹۸) نسبت به میانگین مردان (۱۳/۹۹) برخوردار بودند. از نظر وضعیت تاهل نیز دانشجویان مجرد با

جدول ۲- توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان مورد مطالعه به تفکیک جنس و سن

گروه سنی	مرد		زن		جمع	درصد
	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۱۵-۱۹	۱۳۷	۴۰/۳	۱۰۷	۶۴/۱	۲۴۴	۴۸/۱
۲۰-۲۴	۱۳۶	۴۰	۵۵	۳۲/۹	۱۹۱	۳۷/۶
۲۵-۲۹	۵۶	۱۶/۱	۵	۳	۶۱	۱۲/۱
۳۰-۳۴	۹	۱/۸	۰	۰	۹	۱/۸
۳۵ به بالا	۲	۰/۴	۰	۰	۲	۰/۴
جمع کل	۳۴۰	۱۰۰	۱۶۷	۱۰۰	۵۰۷	۱۰۰

جدول ۳- توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان بر حسب وضعیت تاهل

وضعیت تاهل	تعداد	درصد
مجرد	۴۶۴	۹۱/۵
متاهل	۴۳	۸/۵
جمع کل	۵۰۷	۱۰۰

جدول ۴- توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب سهمیه و میانگین کل دروس تخصصی و عمومی

انحراف معیار	فراوانی		میانگین کل دروس تخصصی و عمومی	میانگین
	درصد	تعداد		
۱/۷۶	۱	۵	۱۴/۸۲	آزاد
۱/۲۶	۵۹/۱	۲۹۹	۱۵/۰۱	مناطق
۱/۸۷	۶/۲	۳۱	۱۳/۳۸	شاهد
۱/۲۶	۳۰/۶	۱۵۵	۱۳/۲۴	ایثارگر*
۱/۹۰	۳/۱	۱۶	۱۳/۲۶	پروسیه مناطق محروم
۱/۵۸	۱۰۰	۵۰۶	۱۴/۳۱	جمع کل

* ایثارگر (رزمنده، جانباز، آزاده)

ریاضی در مقایسه با دانشجویان با دیپلم تجربی از موقعیت مناسبتری برخوردار بوده اند.

یافته های بخش دیگر این پژوهش، بیانگر وضعیت آموزشی دانشجویان در هر یک از دروس تخصصی علوم پایه سه واحدی و بیشتر در هر سال تحصیلی می باشد، وضعیت میانگین نمرات دانشجویان در دروس مربوط به رشته های فیزیولوژی (۱) و (۲)، آناتومی سر و گردن، بافت شناسی و ایمنی شناسی از سال تحصیلی ۱۳۶۸ لغایت ۱۳۷۳ بطور نسبی سیر نزولی داشته است، اما میانگین نمرات در دروس انگل شناسی و قارچ شناسی، پاتولوژی عمومی و آناتومی اندام از روند بهتر و با ثبات تری برخوردار بوده و نوسانات عمده ای در میانگین نمرات نسبت به سال ورودی دانشجویان مشاهده نمی شود. میانگین نمرات در دروس بیوشیمی و زبان تخصصی (۲) بطور عمده و دروس میکروپ شناسی و زبان تخصصی (۱) بطور جزئی از نوسانات بیشتری نسبت به سال ورودی دانشجویان برخوردار بوده است. در خصوص مقایسه وضعیت نمرات (میانگین کل دروس تخصصی شش دوره) بدست آمده در دروس تخصصی، بالاترین میانگین نمرات مربوط به دروس زبان تخصصی (۱) و (۲) به ترتیب ۱۶/۰۴ و ۱۵/۱۵ و پائین ترین میانگین مربوط به دروس آناتومی تنه و آناتومی اندام به ترتیب ۱۲/۵۲ و ۱۳/۱۲ می باشد. توزیع میانگین نمرات سایر دروس بین ۱۳/۴ (درس ایمنی شناسی) و ۱۴/۶۶ (دروس پاتولوژی عمومی) بوده است. کمترین

مجموع دانشجویان در دروس عمومی و پایه، نمرات بهتری از دروس تخصصی کسب نموده اند که موجب افزایش معدل کل آنها گردیده است، اما نسبت به معدل پایه تحصیلی (دیپلم کتبی متوسطه) آنها پائین تر می باشد. در پایان با توجه به نتایج این پژوهش می توان چنین استنتاج نمود که دانشجویان جدیدالورود به این دانشگاه علاقه و انگیزه کمتری نسبت به دانشجویان قدیمی در کسب نمرات بهتر و رتبه ممتاز در دروس علوم پایه از خود نشان داده اند، البته سایر متغیرهای زمینه ای (مانند سن و جنس و تاهل و نوع سهمیه) و متغیرهای مخدوش کننده (مانند شیوه تدریس مدرسین، ارائه حجم زیاد دروس در برخی رشته ها، رقابت گروه های آموزشی در کسب رتبه بالاتر در امتحان جامع علوم پایه، مقررات آموزشی و نحوه برخورد مسوولین، افزایش پذیرش دانشجو و آینده بازار کار و نهایتاً نحوه ارزشیابی در طول دوره آموزشی) می تواند در این افت نسبی تحصیلی در سالهای اخیر موثر باشند. بنابراین پیشنهاد میگردد برای یافتن عوامل و زمینه های واقعی این وضعیت بررسی دقیق تری صورت پذیرد.

انحراف معیار (۲/۷) در درس میکروپ شناسی و بیشترین آن (۸/۷) در درس آناتومی تنه مشاهده گردید.

بحث:

بر اساس یافته های این پژوهش می توان چندین نتیجه گیری نمود که گرچه اختلاف عمده ای در وضعیت تحصیلی دانشجویان نسبت به سال ورودی آنها مشاهده نگردید، اما از شش دوره دانشجویان مورد مطالعه، وضعیت تحصیلی سه دوره اولیه یعنی ورودیهای ۱۳۶۸ لغایت ۱۳۷۰ مطلوبتر از سه دوره بعدی یعنی ورودیهای سالهای ۱۳۷۱ لغایت ۱۳۷۳ بوده است. در یک پژوهش مشابه که توسط همکار دیگر بطور همزمان بر روی نتایج امتحانات جامع علوم پایه دانشجویان رشته پزشکی این دانشگاه از دوره اول تا شانزدهم شامل ورودیهای ۶۵ لغایت ۷۳ صورت گرفت (۶)، تا حدودی با یافته های این پژوهش ارتباط داشته و درصد قبولی و رتبه های کل دانشجویان دوره های ششم تا دوازدهم (ورودیهای ۷۱-۶۸) بطور نسبی بیشتر و بهتر از دوره های سیزدهم تا شانزدهم (ورودیهای ۷۳-۷۲) میباشد. در

منابع:

- (۱) سجادی. سید محمود، صبا. محمدصادق، عامری ابراهیم: مقایسه نتایج امتحان جامع علوم پایه دوره های چهارم و ششم دانشگاه علوم پزشکی همدان و بررسی علل تغییرات کیفی آنها، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۷۲، ۱، ۶۳-۷۶.
- (۲) شمس. بهزاد، فرشید فر. مصطفی: بررسی مقایسه ای ویژگیهای دموگرافیک و روانشناختی دانشجویان مشروط دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، برنامه و خلاصه مقالات دومین کنگره سراسری آموزش پزشکی، تهران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، اسفند ۱۳۷۴، ۳۱-۳۰.
- (۳) خاکساری. محمد، اسماعیل زاده. محمود، جعفرپور. پروین و همکاران: بررسی وضعیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در یک دوره هشت ساله، برنامه و خلاصه مقالات دومین کنگره سراسری آموزش پزشکی، تهران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، اسفند ۱۳۷۴، ۴۳-۴۴.
- (۴) عزیزی. فریدون، وکیل. هیوا: سیر آموزش پزشکی در ایران، برنامه و خلاصه مقالات دومین کنگره سراسری آموزش پزشکی، تهران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، اسفند ۱۳۷۴، ۷۷-۵۹.
- (۵) عزیزی. فریدون: آموزش پزشکی، پیشرفتها و تنگناها، مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۶۷، ۱، ۲، ۱۵-۳.
- (۶) فلاح. محمد، یوسفی مشعوف. رسول: بررسی نتایج امتحانات جامع علوم پایه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی همدان از دوره اول تا پانزدهم و تحلیل سیر حرکت برنامه ریزی آموزشی، پژوهش در علوم پزشکی، ۱۳۷۷، ۱، ۹۷-۹۴.